

Reactie na kritiek op onderzoek mentale gezondheid studenten

23 november 2021 - In een artikel van het HOP uiten twee onderzoekers kritiek op de Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik Studenten hoger onderwijs, met name vanwege de lage respons. Hieronder volgt het volledige weerwoord van de makers: RIVM, Trimbos-instituut en GGD GHOR Nederland.

Wij onderkennen dat de lage respons, hoewel het responspercentage niet ongebruikelijk is bij vragenlijstonderzoek onder studenten in het hoger onderwijs, een beperking van ons onderzoek is. Dat een lage respons gevolgen heeft voor de representativiteit en dat er met voorzichtigheid uitspraken gedaan dienen te worden op basis van de uitkomsten, delen wij met collega's Van der Maas en Van der Velden. We beschrijven dit dan ook op diverse plekken in het rapport en hebben zowel in het rapport als in het persbericht voorzichtigheid betracht in onze conclusies. Hieronder lichten we graag een en ander nader toe.

Na uitstel van het onderzoek vanwege de start van de coronapandemie, bleek de nieuw vastgestelde periode van dataverzameling (van maart tot en met half mei 2021) uiteindelijk samen te vallen met de lockdown in de derde coronagolf. Activiteiten die mogelijk de respons hadden verhoogd konden slechts beperkt uitgevoerd worden tijdens deze uitzonderlijke periode. Echter, om de representativiteit van de uitkomsten zoveel mogelijk te waarborgen heeft weging plaatsgevonden op diverse achtergrondkenmerken van studenten die verband houden met mentale gezondheidssuitkomsten, waaronder leeftijd, geslacht, herkomst, en opleidingsvorm. Desondanks kan inderdaad niet worden uitgesloten dat verhoudingsgewijs meer studenten met psychische klachten de vragenlijst hebben ingevuld. Als zo'n bias heeft opgetreden, kan dit hebben bijgedragen aan het vinden van een negatiever beeld van de mentale gezondheid dan dat er in de algemene studentenpopulatie daadwerkelijk is. Deze mogelijke vertekening wordt door ons ook erkend en benoemd in het onderzoeksrapport. Hoe groot deze mogelijke bias is, is lastig vast te stellen, zoals professor Van der Maas zelf ook aangeeft. Echter, het is naar onze mening te makkelijk en niet terecht om de bevindingen enkel en alleen aan deze mogelijkheid toe te schrijven. Ten eerste hebben diverse regionale onderzoeken pré-corona aanwijzingen gevonden dat studenten in het hoger onderwijs beduidend vaker psychische klachten hadden dan de algemene bevolking. Ten tweede is ons onderzoek, zoals gezegd, uitgevoerd tijdens de lockdown in de derde coronagolf. Blijkens onze bevindingen heeft dit invloed gehad: (heel) veel responderende studenten gaven namelijk aan vanwege de coronacrisis meer angst- en depressiegevoelens te hebben ervaren, alsook meer stress, meer eenzaamheidsgevoelens en meer slaapproblemen. Ook hier geldt dat de mate waarin de coronapandemie effect heeft gehad niet precies kan worden bepaald op basis van ons onderzoek, iets wat wederom erkend en benoemd wordt in het rapport. Wel geven andere onderzoeken, die net als wij de MHI-5 hebben gebruikt, duidelijk aan dat psychische internaliserende klachten *juist* ten tijde van de derde coronagolf veel voorkwamen onder *juist* jongvolwassenen. Zo vond het corona gedragsonderzoek van het RIVM, GGD GHOR Nederland en de GGD'en in hun 10^e (10-14 februari 2021), 11^e (24-28 maart 2021), en 12^e meetronde (5-9 mei) dat respectievelijk 52%, 46% en 38% van de jongvolwassenen in de leeftijd van 16-24 jaar psychisch internaliserende klachten rapporteerde.¹ Kwartaalcijfers van de CBS Gezondheidsenquête laten een vergelijkbaar beeld zien:

¹ <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/maatregelen-welbevinden/welbevinden-en-leefstijl>

het percentage jongvolwassenen in de leeftijd van 18-25 jaar met psychische internaliserende klachten was aanzienlijk verhoogd in het eerste kwartaal van 2021 (27%) ten opzichte van alle vier de kwartalen van 2020 (1^e kwartaal: 12%; 2^e kwartaal: 15%; 3^e kwartaal: 15%; 4^e kwartaal: 13%).² Gegeven deze bevindingen is het ook minder verrassend dat in ons onderzoek studenten hun leven op het moment van invullen van de vragenlijst gemiddeld een 6 gaven, op een schaal van 0 tot 10 (Cantrill -ladder).

Een derde argument (en die niet is opgenomen in ons onderzoeksrapport) ter ondersteuning van ons standpunt dat de bevindingen niet simpelweg kunnen worden toegeschreven aan een mogelijke bias in responderende studenten, is dat grootschalig, internationaal onderzoek tijdens de coronapandemie vergelijkbare uitkomsten heeft gevonden. Zo vond onder meer de recent gepubliceerde Thriving Learners study overeenkomstig hoge percentages psychische klachten onder studenten gedurende de tweede lockdown in Schotland³.

Los van de bovenstaande discussie rondom de respons en de mate waarin mentale gezondheidsklachten vóórkomen onder studenten in het hoger onderwijs, hebben bijna 30.000 studenten van 15 verschillende onderwijsinstellingen de vragenlijst hebben ingevuld. Het gaat dus niet om zoals gesteld “weinig studenten” die de vragenlijst hebben ingevuld. Dit hoge aantal respondenten heeft de mogelijkheid geboden om de (sterkte van de) samenhang van mentale gezondheidsuitkomsten met een brede range aan studenten- en studie-gerelateerde kenmerken te bepalen. Vanwege het hoge aantal respondenten kon hierbij ook worden gekeken naar verhoudingsgewijs kleine, maar relevante subgroepen van studenten, zoals internationale studenten, studenten die zich identificeren als LHBTQ+, of studenten met belemmerende concentratie-, lees- of rekenproblemen.

Ten slotte willen wij graag opmerken dat we voor de vervolgmeting, die hopelijk onder meer normale omstandigheden zal plaatsvinden, zoveel mogelijk gebruik zullen maken van responsverhogende maatregelen, in nauwe samenwerking met de deelnemende onderwijsinstellingen. Ook zullen we mogelijkheden voor het uitvoeren van een non-responsanalyse verkennen.

Consortium Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik Studenten hoger onderwijs

² [Ervaren impact corona op mentale gezondheid en leefstijl \(cbs.nl\)](#)

³ [Nearly three quarters of university students surveyed in Scotland have low wellbeing | Mental Health Foundation](#)